

માનવ અધિકારોની વિશ્વવ્યાપી ઘોષણા

સન ૧૯૪૮ના ૧૧મી ડિસેમ્બર મહિનાની ૧૦મી તારીખે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની સામાન્ય સભાએ માનવ અધિકારોની વિશ્વવ્યાપી ઘોષણાનો સ્વીકાર કરીને તેની જાહેરાત કરી તેની સંપૂર્ણ યાદી હેઠળનાં પાનાંઓમાં આપવામાં આવી છે. આ ઐતિહાસિક કૃત્યના અનુસંધાનમાં સભાએ સભ્યદેશોને આ ઘોષણાની યાદી પ્રસિદ્ધ કરવાની અને “ દેશો અથવા પ્રદેશોની રાજકીય સ્થિતિને આધારે કોઈપણ જાતના ભેદભાવ રાખ્યા વિના મુખ્યત્વે શાળાઓ અને અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં તેનો પ્રચાર કરાવવાની, તેને પ્રદર્શિત કરાવવાની, વંચાવવાની અને તેનું અર્થપ્રતિપાદન કરાવવાની” વિનંતી કરી.

અંતિમ પ્રાધિકૃત યાદી

સંયુક્ત રાષ્ટ્રો

જાહેર માહિતી વિભાગ

માનવ અધિકારોની વિશ્વવ્યાપી ઘોષણા

પ્રાસ્તાવિક

કેમ કે માનવકુટુંબના દરેક સભ્યની પરંપરા-પ્રાપ્ત પ્રતિષ્ઠાને અને સમાન અને અસંક્રામ્ય અધિકારોને માન્યતા આપવી એ જગતની સ્વતંત્રતા, ન્યાય અને શાંતિનો પાયો છે,

કેમ કે માનવ અધિકારોની ઉપેક્ષા અને અપમાન કરવાથી એવાં જંગલી કૃત્યો પરિણમ્યાં છે કે જેણે માનવજાતના અંતઃકરણમાં બળવો જગાવ્યો છે અને સામાન્ય લોકોની બંધામાં બંધી મહત્ત્વાકાંક્ષા તરીકે એવી દુનિયાના આગમનની જાહેરાત કરવામાં આવી છે, જેમાં માનવો વાણી અને વિચારની સ્વતંત્રતા ભોગવશે અને ભય તથા અછતમાંથી મુક્તિ મેળવશે,

કેમ કે જે માણસને આખરી ઉપાય તરીકે જીલમ અને અત્યાચાર સામે બળવો પોકારવાનો આશ્રય લેવાનું દબાણ કરાવવું ન હોય તે કાયદાની સત્તા દ્વારા માનવ અધિકારોને રક્ષણ આપવું જોઈએ,

કેમ કે રાષ્ટ્રો વચ્ચે મૈત્રીસંબંધોનો વિકાસ બઠાવવાનું જરૂરી છે,

કેમ કે સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના લોકોએ ખતપત્રમાં મૂળભૂત માનવ અધિકારોમાં માનવીની પ્રતિષ્ઠા અને મૂલ્યમાં અને સ્ત્રીપુરુષોના સમાન અધિકારોમાં તેમની શ્રદ્ધા પુનઃ સ્થાપિત કરી છે અને વિશાળતર સ્વાતંત્ર્યમાં સામાજિક પ્રગતિ અને ઉચ્ચ જીવનધોરણ બઠાવવાનો નિશ્ચય કર્યો છે,

કેમ કે સભ્ય રાજ્યોએ સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના સહકારમાં માનવ અધિકારોના અને મૂળભૂત સ્વતંત્રતાઓના વિશ્વવ્યાપી માનમાં વૃદ્ધિ કરવાની અને તેનું પાલન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે,

કેમ કે આ પ્રતિજ્ઞાની સંપૂર્ણ સિદ્ધિ માટે આવા અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓની સામાન્ય સમજણ હોવી એ ખૂબ જ મહત્ત્વનું છે,

એટલે હવે,

સામાન્ય સભા

સર્વ લોકો અને રાષ્ટ્રો માટે સિદ્ધિના સામાન્ય

ધારણ તરીકે માનવ અધિકારોની આ વિશ્વ-
વ્યાપી ઘોષણાની એવા હેતુથી જાહેરાત કરે
છે, કે દરેક વ્યક્તિ અને સમાજનું દરેક અંગ, આ
ઘોષણાને સતત ધ્યાનમાં રાખીને ઉપદેશ અને શિક્ષણ
દ્વારા આ અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓ માટે માનની
લાગણી પ્રગટાવવા અને રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય
પ્રગતિશીલ ઉપાયો દ્વારા, સભ્ય રાજ્યોના લોકોમાં
તેમજ તેમની હકમત હેઠળના પ્રદેશોમાંના લોકોમાં
તેનો સર્વસામાન્ય અને અસરકારક સ્વીકાર અને
પાલન કરાવવા માટે પ્રયત્ન કરશે.

અનુચ્છેદ ૧ : પ્રતિષ્ઠા અને અધિકારોની
દૃષ્ટિએ સર્વ માનવો જન્મથી સ્વતંત્ર અને સમાન
હોય છે. તેમનામાં વિચારશક્તિ અને અંતઃકરણ
હોય છે અને તેમણે પરસ્પર બંધુત્વની ભાવનાથી
વર્તવું જોઈએ.

અનુચ્છેદ ૨ : દરેક વ્યક્તિને જાતિ, રંગ, લિંગ,
ભાષા, ધર્મ, રાજકીય અથવા ખીલ અભિપ્રાય, રાષ્ટ્રીય
અથવા સામાજિક ઉદ્ભવસ્થાન, મિલકત, જન્મ અથવા
મોભા જેવા કોઈપણ જાતના ભેદભાવ વગર આ
ઘોષણામાં રજૂ કરવામાં આવેલા સઘળા અધિકારો
અને સ્વતંત્રતા ભોગવવાનો હક છે.

વધુમાં કોઈપણ વ્યક્તિ તે સ્વતંત્ર, દ્રુષ્ટ હેઠળના
સ્વશાસન હેઠળ ન હોય તેવા અથવા સાર્વભામત્વની
ખીલ કોઈપણ મર્યાદા હેઠળ આવેલા દેશ અથવા
પ્રદેશની હોય તે પણ રાજકીય, હકમતવિષયક
અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય મોભાના ધારણે તેની સાથે
કોઈપણ ભેદભાવ રાખવામાં આવશે નહિ.

અનુચ્છેદ ૩ : દરેક વ્યક્તિને જીવવાનો, સ્વતં-
ત્રતાનો અને સ્વરક્ષણનો અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૪ : કોઈને પણ ગુલામી અથવા
પરાધીન દશામાં રાખવામાં આવશે નહિ; દરેક પ્રકાર-
ની ગુલામી અને ગુલામોના વેપાર પર પ્રતિબંધ
મૂકવામાં આવશે.

અનુચ્છેદ ૫ : કોઈપણ વ્યક્તિની ઉપર જીલમ
ગુજારવામાં આવશે નહિ અથવા તેની સાથે ધાતકી, અમા-
નુષી અથવા હલકા પ્રકારનો વર્તાવ રાખવામાં આવશે
નહિ અથવા તેવા પ્રકારની શિક્ષા કરવામાં આવશે નહિ.

અનુચ્છેદ ૬ : દરેક વ્યક્તિને દરેક ઠેકાણે કાયદાની સમક્ષ માનવ તરીકે સ્વીકાર કરાવવાનો અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૭ : કાયદા સમક્ષ સર્વ માણસો સમાન છે અને કોઈપણ જાતના ભેદભાવ વગર કાયદાનું રક્ષણ સમાન ધોરણે મેળવવાને હકદાર છે. આ ધોષણનો ભંગ કરીને કોઈપણ જાતના ભેદભાવ સામે અને આવા ભેદભાવ જગાવવામાં, કોઈપણ જાતની ઉશ્કેરણી કરવા સામે સમાન રક્ષણ મેળવવાનો સર્વને હક છે.

અનુચ્છેદ ૮ : દરેક વ્યક્તિને સંવિધાન અથવા કાયદા દ્વારા તેને મળેલા મૂળભૂત અધિકારોનો ભંગ કરતા કૃત્યો માટે સક્ષમ રાષ્ટ્રીય ન્યાયાધિકરણ દ્વારા અસરકારક ઉપાયો લેવાનો હક છે.

અનુચ્છેદ ૯ : કોઈપણ વ્યક્તિને આપખુદ રીતે ગિરફતાર કરવામાં, અટકાયતમાં રાખવામાં અથવા દેશનિકાલ કરવામાં આવશે નહિ.

અનુચ્છેદ ૧૦ : દરેક વ્યક્તિને પોતાના અધિકારો અને બંધનોના અને તેની વિરુદ્ધ કોઈપણ ફોજદારી આરોપના નિર્ણયમાં કોઈ સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ ન્યાયાધિકરણ દ્વારા વ્યાજબી અને જાહેર સુનાવણી કરાવવાનો સંપૂર્ણ સમાન ધોરણે અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૧૧ : (૧) જેની ઉપર ફોજદારી ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય તેવી દરેક વ્યક્તિને ગુનાની જાહેર તપાસણી વખતે તેના ખર્ચા માટે સઘળી જરૂરી બાંધારીઓ આપવામાં આવી હોય છે. કાયદા પ્રમાણે ગુનેગાર સાબીત થાય ત્યાં સુધી પોતાને નિર્દોષ માનવાનો અધિકાર છે.

(૨) કોઈપણ વ્યક્તિ, કોઈપણ કૃત્ય અથવા કસૂર જે વખતે કરી હોય અથવા થઈ હોય તે વખતે રાષ્ટ્રીય અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદા હેઠળ તે કૃત્ય અથવા કસૂર ફોજદારી ગુનો ગણાતો ન હોય તો તે કારણે કોઈપણ ફોજદારી ગુના માટે તે ગુનેગાર ગણાશે નહિ તેમજ તેને તે ફોજદારી ગુનો થયે હોય તે વખતે લાગુ પડતી હોય તેવી શિક્ષા કરતાં વધુ ભારે શિક્ષા પણ કરવામાં આવશે નહિ.

અનુચ્છેદ ૧૨ : કોઈપણ વ્યક્તિના એકાન્ત, કુટુંબ, ઘર અથવા પત્રવ્યવહારમાં આપખુદીપણે દખલગીરી કરવામાં આવશે નહિ તેમજ તેના માન

અને પ્રતિષ્ઠા પર આક્રમણ કરવા દેવામાં આવશે નહિ. આવી દખલગીરી અથવા આક્રમણ સામે કાયદાનું રક્ષણ માગવાનો દરેકને અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૧૩: (૧) દરેક વ્યક્તિને દરેક રાજ્યની હદની અંદર સ્વતંત્ર રીતે હરવાફરવા અને વસવાનો અધિકાર છે.

(૨) દરેક વ્યક્તિને પોતાનો તેમજ ખીલે કોઈ પણ દેશ છોડી જવાનો અને પોતાના દેશમાં પાછા ફરવાનો અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૧૪: (૧) દરેક વ્યક્તિને જીવનમાંથી છટકાને ખીલ દેશોમાં આશ્રય લેવાનો, ભોગવવાનો અધિકાર છે.

(૨) પરંતુ ખીનરાજકીય ગુનાઓમાંથી અથવા સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના હેતુઓ અને સિદ્ધાન્તોની વિરુદ્ધ હોય તેવાં કૃત્યોમાંથી ખરેખર ઉપસ્થિત થતા દાવાઓના કિસ્સામાં આવા અધિકારની માંગણી કરવી નહિ.

અનુચ્છેદ ૧૫: (૧) દરેક વ્યક્તિને રાષ્ટ્રીયતાનો અધિકાર છે.

(૨) કોઈપણ વ્યક્તિ પાસેથી આપખુદી રીતે તેની રાષ્ટ્રીયતાનો હક્ક ઝૂંટવી લેવામાં આવશે નહિ અથવા તેની રાષ્ટ્રીયતામાં ફેરફાર કરવાના હક્કથી તેને વંચિત રાખવામાં આવશે નહિ.

અનુચ્છેદ ૧૬: (૧) જાતિ, રાષ્ટ્રીયતા કે ધર્મને લગતી કોઈપણ મર્યાદા વિના પુખ્ત વયના સ્ત્રીપુરુષોને લગ્ન કરવાનો અને કુટુંબ રચવાનો અધિકાર છે. લગ્ન વિશે, લગ્ન દરમિયાન અને જીવન પડતી વખતે તેઓ સમાન હક્કના અધિકારી છે.

(૨) લગ્ન કરવાની ઇચ્છા રાખતા વરવહુની સ્વતંત્ર અને સંપૂર્ણ સંમતિથી જ લગ્ન કરવામાં આવશે.

(૩) કુટુંબ એ સમાજનું સ્વાભાવિક અને મૂળભૂત સમૂહ એકમ છે અને સમાજ તેમજ રાજ્ય દ્વારા રક્ષણનું અધિકારી છે.

અનુચ્છેદ ૧૭: (૧) દરેક વ્યક્તિને એકલા તેમજ ખીલની સાથે મિલકત રાખવાનો અધિકાર છે.

(૨) કોઈપણ વ્યક્તિ પાસેથી તેની મિલકત આપખુદી રીતે ઝૂંટવી લેવામાં આવશે નહિ.

અનુચ્છેદ ૧૮: દરેક વ્યક્તિને વિચાર, અંતઃકરણ અને ધર્મની સ્વતંત્રતાનો અધિકાર છે. આ

અધિકારમાં તેનાં ધર્મ અથવા માન્યતામાં ફેરફાર કરવાની સ્વતંત્રતા અને પોતાના ધર્મ અથવા માન્યતાને શિક્ષણ, વ્યવહાર, ભક્તિ અને પાલન દ્વારા એકલાં અથવા ખીનઓની સાથે અને જાહેરમાં અથવા ખાનગીમાં પ્રગટ કરવાની સ્વતંત્રતાનો પણ સમાવેશ થાય છે.

અનુચ્છેદ ૧૯: દરેક વ્યક્તિને અભિપ્રાય અને ઉચ્ચારણની સ્વતંત્રતાનો અધિકાર છે. આ અધિકારમાં દુષ્પલગીરી વિના અભિપ્રાયો ધરાવવાની સ્વતંત્રતા અને કોઈપણ માધ્યમ અને સરહદોથી પર માહિતી અને વિચારોની શોધ કરવાની, તેને પ્રાપ્ત કરવાની અને આધન કરવાની સ્વતંત્રતાનો સમાવેશ થાય છે.

અનુચ્છેદ ૨૦: (૧) દરેક વ્યક્તિને શાન્ત સભા અને મંડળી રચવાની સ્વતંત્રતાનો અધિકાર છે.

(૨) કોઈપણ વ્યક્તિ પર અમુક મંડળીના સભ્ય થવાની ફરજ પાડી શકાય નહિ.

અનુચ્છેદ ૨૧: (૧) દરેક વ્યક્તિને સીધી રીતે અથવા તે સ્વતંત્ર રીતે ચૂંટલા પ્રતિનિધિઓ દ્વારા પોતાના દેશની સરકારમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર છે.

(૨) દરેક વ્યક્તિને પોતાના દેશની જાહેર નોકરીઓમાં સમાન પ્રવેશનો અધિકાર છે.

(૩) જનતાની ઇચ્છા એ સરકારની સત્તાની ભૂમિકા રહેશે. આ ઇચ્છા સર્વામાન્ય અને સમાન મતાધિકાર અને ગુપ્ત મતદાન અથવા એવી સમાન સ્વતંત્ર મતદાન પદ્ધતિઓ વડે કરવામાં આવતી નિયતકાલિક અને શુદ્ધ ચૂંટણીઓ દ્વારા વ્યક્ત થશે.

અનુચ્છેદ ૨૨: સમાજના દરેક સભ્ય તરીકે દરેક વ્યક્તિને સામાજિક સલામતીનો અધિકાર છે અને પોતાની પ્રતિષ્ઠા અને પોતાના વ્યક્તિત્વના સ્વતંત્ર વિકાસને માટે અનિવાર્ય એવા આર્થિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક અધિકારો, રાષ્ટ્રીય પરિશ્રમ અને આંતર-રાષ્ટ્રીય સહકાર દ્વારા અને દરેક રાજ્યના સંચાલન અને સમૃદ્ધિ અનુસાર પ્રાપ્ત કરવાની તે અધિકારી છે.

અનુચ્છેદ ૨૩: (૧) દરેક વ્યક્તિને કામ કરવાનો, નોકરીની સ્વતંત્ર પસંદગીનો, કામની ન્યાયી અને ફાયદાકારક શરતો અને બેકારીની સામે રક્ષણ મેળવવાનો અધિકાર છે.

(૨) દરેક વ્યક્તિને કોઈપણ પ્રકારના ભેદભાવ વિના સમાન કાર્ય માટે સમાન પગાર મેળવવાનો અધિકાર છે.

(૩) કામ કરનાર દરેક વ્યક્તિને તેના પોતાના અને તેના કુટુંબના માનવ પ્રતિષ્ઠાને લાયક અસ્તિત્વની ખાતરી આપતો ન્યાયી અને ફાયદાકારક બદલો મેળવવાનો અને જરૂર જણાય તો સામાજિક રક્ષણના ખર્ચ સાધનો મેળવવાનો અધિકાર છે.

(૪) દરેક વ્યક્તિને પોતાના હિતોના રક્ષણને માટે ટ્રેડ યુનિયનો રચવાનો કે તમા જોડાવાનો અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૨૪: દરેક વ્યક્તિને કામના કલાકોની વ્યાજબી મર્યાદા અને પગાર સાથેની સામયિક રજાઓ સહિત આરામ અને કુરસદનો અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૨૫: (૧) દરેક વ્યક્તિને તેના પોતાના અને તેના કુટુંબની તંદુરસ્તી અને સુખને માટે આવશ્યક ખોરાક, કપડાંલગાવ, મકાન અને દાકતરી સંભાળ અને જરૂરી સામાજિક સેવાઓ સહિત જીવનધોરણનો અધિકાર છે અને બેકારી, માંદગી, અશક્તિ, વિધવાવસ્થા, વૃદ્ધાવસ્થા અથવા તેના કામ બહારના સંજોગોમાં આજીવિકાના અભાવ પ્રસંગે તેને સલામતી મેળવવાનો અધિકાર છે.

(૨) માતૃત્વ અને બાળપણ ખાસ સંભાળ અને મહદંશ અધિકારી છે. લગ્ન કે લગ્નની બહાર જન્મેલાં બધાં બાળકો એક જ પ્રકારનું સામાજિક રક્ષણ મેળવશે.

અનુચ્છેદ ૨૬: (૧) દરેક વ્યક્તિને શિક્ષણનો અધિકાર છે. શાળામાં શોષ્ટ પ્રાથમિક અને પાયાના તબક્કાઓમાં શિક્ષણ મફત રહેશે. પ્રાથમિક શિક્ષણ ફરજિયાત રહેશે. વિશેષ વિદ્યાવિષયક અને વ્યવસાયી શિક્ષણ સામાન્યતઃ ઉપલબ્ધ રહેશે અને યોગ્યતાના ધોરણ પર ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવાનો સર્વને સમાન અધિકાર રહેશે.

(૨) માનવવ્યક્તિત્વના સંપૂર્ણ વિકાસ અને માનવહક્કો અને મૂળભૂત સ્વતંત્રતાઓ પ્રત્યેના માનને દૃઢિભૂત કરવા તરફ શિક્ષણનું લક્ષ રાખવામાં આવશે. બધાં રાષ્ટ્રો, જાતિ અથવા ધાર્મિક સમૂહો વચ્ચે તે

સમજ, સહિષ્ણુતા અને મૈત્રી બઢાવશે અને શાંતિની બળવળી માટેની સંયુક્ત રાષ્ટ્રોની પ્રવૃત્તિઓને આગળ ધપાવશે.

(૩) પોતાનાં બાળકોને કયા પ્રકારનું શિક્ષણ આપવું તે પસંદ કરવાનો પ્રથમ અધિકાર માળાપોને રહેશે.

અનુચ્છેદ ૨૭ : (૧) કોમના સાંસ્કૃતિક જીવનમાં છૂટથી ભાગ લેવાનો, કલાઓનો આનંદ માણવાનો અને વૈજ્ઞાનિક પ્રગતિ અને તેના લાભોમાં ભાગીદાર થવાનો દરેક વ્યક્તિને અધિકાર છે.

(૨) વૈજ્ઞાનિક, સાહિત્યિક અથવા કલાત્મક સર્જન જ્ઞનાં તે પોતે કર્યા હોય તેમાંથી ઊભાં થતાં નૈતિક અને ભૌતિક હિતોના રક્ષણ માટેનો દરેક વ્યક્તિનો અધિકાર છે.

અનુચ્છેદ ૨૮ : આ ઘોષણામાં રજૂ કરવામાં આવેલા અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓ જ્ઞમાં સંપૂર્ણ તથા સિદ્ધ થઈ શકે તેવી સામાજિક અને આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યવસ્થા માટે દરેક વ્યક્તિ અધિકારી છે.

અનુચ્છેદ ૨૯ : (૧) જ કોમમાં જ તેના વ્યક્તિનો સ્વતંત્ર અને સંપૂર્ણ વિકાસ શક્ય છે તે તે કોમ પ્રત્યે દરેક વ્યક્તિને ફરજે બળવવાની હોય છે.

(૨) દરેક વ્યક્તિ પોતાના અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓના અમલની બાબતમાં તે માત્ર બીજાઓના અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓના યોગ્ય સ્વીકાર અને સન્માનની સલામતીના હેતુ માટે અને લોકશાહી સમાજમાં નીતિ, જાહેર વ્યવસ્થા અને સામાન્ય સુખ માટેની વ્યાજબી જરૂરિયાતો પૂરી પાડવાના હેતુ માટે કાયદાએ નકમી કરેલી એવી મર્યાદાઓને આધીન રહેશે.

(૩) કોઈપણ પ્રસંગે આ અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓ સંયુક્ત રાષ્ટ્રના હેતુઓ અને સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ અમલમાં મૂકી શકાશે નહિ.

અનુચ્છેદ ૩૦ : આ ઘોષણામાં રજૂ થયેલા કોઈપણ અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓનો નાશ કરવા માટેની કોઈ પ્રવૃત્તિમાં રોકાવાનો અથવા કોઈ કાર્ય કરવાનો કોઈ રાજ્ય, સમૂહ કે વ્યક્તિને અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે એવો કોઈપણ અર્થ આ ઘોષણાનો કરવાનો નથી.

Universal Declaration of Human Rights
(GUJARATI)